

TBMM
HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI

Sayı : 6387

Tarih : 19-09-2024

10/1742

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İstanbul ili özelinde gerçekleşmesi muhtemel depremle ilgili yetersizliklerin belirlenmesi ve gerekli önlemlerin alınması amacıyla Anayasa'nın 98. ve TBMM İçtüzüğü'nün 104. ve 105. maddeleri uyarınca Meclis araştırması açılması için gereğini arz ve teklif ederim.

Cengiz ÇİÇEK

İstanbul Milletvekili

GEREKÇE ÖZETİ

Türkiye bir deprem ülkesidir. Bu doğa gerçekliği gerekli önlemlerin alınmasını gerektirmektedir. Türkiye’den geçen üç ana deprem fay hattı bulunmaktadır. Bu fay hatlarının geçtiği kentlerle ilgili yeterli bilgi üretilmiştir. Bu kapsamda, siyaset kurumunun sorumluluğu deprem ülkesi olduğumuzu kabul etmek ve gerekli önlemleri alarak can ve mal güvenliğini sağlamaktır. Türkiye’nin deprem riski yüksek kentlerinin başında İstanbul gelmektedir. 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen depremlerden sonra kamuoyunun dikkati çoğunlukla İstanbul üzerinde yoğunlaşmıştır. Birinci derece deprem bölgesi olması, nüfusun yoğun olarak bu kentte yaşıyor olması, yapıların güçsüzlüğü, toplanma alanlarının ortadan kaldırılması, ekolojik yıkımın derinleşmesi, yapılaşma süreçlerinin depremi gözetmeyecek şekilde yapılması gibi birçok nedenden ötürü İstanbul’da beklenen depremin yıkıcı etkileri gündemdedir. Bilim insanlarının araştırmalarından ortaya çıkan ortak bulgular İstanbul’da beklenen depremin Türkiye’nin tümünü etkileyecek büyük bir tahribat yaratacağı ve korkunç düzeyde can kaybına neden olacağı yönündedir. Üzerinden 25 yıl geçen Marmara depremi uzmanlar ve ilgili kurumlar tarafından hazırlanmış raporlara bakıldığından ne yazık ki beklenen büyük İstanbul depremine ilişkin hala çok hazırlıksız olunduğu görülmektedir. Nitekim İstanbul Planlama Ajansı(İPA) tarafından hazırlanan “TÜRKİYE’DE DEPREMİN 25 YILI” raporu ve TMMOB Kimya Mühendisleri Odası (KMO) İstanbul Şubesi’nin, “İstanbul’da Deprem Sonrası Kimyasallardan Kaynaklanacak Tehlikelere Dair Rapor” başlıklı raporu beklenen büyük İstanbul depremine ilişkin hazırlıksızlıkları ve gerekli önlemlere ilişkin önemli içerikleri tespit etmiştir. Bir doğa olayı olarak deprem Türkiye’nin gerçekliğidir. İstanbul ise Türkiye’nin nüfus, ekonomi, toplumsal ve kültürel birikiminin yoğunlaştığı bir metropol kenttir. İstanbul’da beklenen deprem bu birikimi on yıllarca geriye düşürecek etkiler ortaya çıkaracaktır.

GEREKÇE

Türkiye Akdeniz Alp-Himalaya sismik kuşağının Anadolu plakası üzerinde yer almakta, aktif bir deprem ülkesi olarak sıklıkla yıkıcı depremler ile karşı karşıya kalmakta, meydana gelen hasar ve can kayıpları nedeniyle toplumsal hayat her yönüyle büyük ölçüde olumsuz etkilenmektedir. Türkiye topraklarının % 96'sı farklı oranlarda deprem tehlikesine sahip bölgelerden oluşmaktadır. Bu bölgelerin yüzde 66'sı 1. ve 2. derece deprem bölgeleridir. Ayrıca ülke nüfusunun yaklaşık % 98'i bu bölgelerde yaşamaktadır. MTA'nın yaptığı çalışmalara göre de 18 kent merkezi, 80'i aşkın ilçe ve 500'ü aşkın köy doğrudan aktif fay zonlarının üzerindedir. Türkiye'de 1900 yılından bu yana büyüklüğü 7 ve üzerinde meydana gelen 20 depremde 130 binden fazla insan hayatını kaybetmiş; 1 milyona yakın insan evsiz kalmış ve toplamda 12 milyona yakın insan etkilenmiştir. Bu dönemde Türkiye'de en fazla can kaybı ve ağır hasarın yaşandığı ilk üç deprem sırasıyla 2023 Kahramanmaraş Depremi, 1939 Erzincan Depremi ve 1999'da gerçekleşen Gölcük merkezli Marmara Depremi olmuştur.

17 Ağustos 1999 tarihinde Kocaeli Gölcük ve 12 Kasım 1999 tarihinde Düzce Kaynaşlı merkezli gerçekleşen 7,4 ve 7,2 şiddetindeki depremlerde toplam 18.325 kişi hayatını kaybetmiş, 26.459 kişi yaralanmış, yaklaşık 350.000 yapı hasar görmüştür. Marmara depremleri merkez üsleri olan Kocaeli ve Düzce dışında, başta Sakarya ve Yalova olmak üzere İstanbul, Bolu, Bursa, Eskişehir ve Zonguldak'ta da yıkımlara ve can kayıplarına sebep olmuştur.

Üzerinden 25 yıl geçen Marmara depremi uzmanlar ve ilgili kurumlar tarafından hazırlanmış raporlara bakıldığından ne yazık ki beklenen büyük İstanbul depremine ilişkin hala çok hazırlıksız olduğu görülmektedir. Son olarak İstanbul Planlama Ajansı(İPA) tarafından hazırlanan "TÜRKİYE'DE DEPREMİN 25 YILI" başlıklı raporunda şu tespitler dikkat çekmektedir.

- 1980'li yıllara damgasını vuran imar afları, 1999 depremlerinden sonra da hızla devam etmiş ve günümüze dek 8 adet imar affı veya imar affi içerikli yasa çıkartılmıştır. TMMOB Mimarlar Odası tarafından 2018 yılında hazırlanan rapor, yalnızca 2018 yılında uygulanan imar affıyla, 3 milyon 119 bin 947 kaçak ve imara aykırı yapı için toplam 26 milyar 151 milyon 389 bin 263 TL yapı kayıt bedeli alındığını ifade etmektedir. Marmara Depreminden sonra 2001 yılında 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun çıkarılmış ve yapı denetim kuruluşları oluşturulmuştur. TMMOB tarafından hazırlanan rapor , 1999 Marmara Depremlerinden sonra yapı denetiminin sağlanması için çıkarılan kanun gereği 20 yılı aşkın bir süreçte, yapı üretim ve denetim süreçlerinin kağıt üzerinde kaldığına vurgu yaparak, rant odaklı şekillenen yapı üretim sürecinde denetim sisteminin sağlıklı kurgulanmadığı ve iyi işletilmediğinin altı çizilmiş, yapı denetiminin gerçekleştirilmesi gereken bir prosedür olmaktan öteye geçemediği belirtilmiştir.

- İstanbul’da her üç yapıdan ikisinin 2000 yılı öncesinde yapıldığı bilinmektedir. 2022 yılı Ağustos ayında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Türkiye’de 6,8 milyon riskli konut olduğunu, bunlardan 1,5 milyonunun acilen dönüştürülmesi gerektiğini; İstanbul’da ise 1,3 milyon riskli konut olduğunu ve 230 bin yapının ise acil dönüşmesi gerektiğini belirtmiştir. 23 Ekim 2023 tarihinde yayınlanan TBMM Bayındırlık, İmar, Ulaştırma Komisyonu Raporunda ülke genelinde 6 milyon konutun risk altında olduğu belirlenmiştir. 2 milyon bağımsız bölümün de acil olarak dönüştürülmesi gerekli görülmüştür. Ne yazık ki, kanun yürürlüğe girdikten 11 yıl sonra dönüştürülmesi gerekli olan bağımsız birimlerin sadece dörtte birinin dönüşüme girdiği görülmektedir. İstanbul il genelinde 6306 Sayılı Yasa Kapsamında İlan Edilen Alan ve Yapılara Yönelik Veri Toplama, Etki Analizi, Değerlendirme Çalışmaları işi kapsamında elde edilen güncel bilgilere dayanarak belirlenen bina deprem risk durumunda yaklaşık 200 bin binanın hasar görmesi beklenmektedir.
- 1999 yılından bu yana depreme karşı önlem amacıyla toplanan çeşitli vergilerin depremi engelleyecek şekilde kullanılıp kullanılmadığı hala büyük bir muamma olarak durmaktadır. Örneğin 1999’dan bu yana “Özel İletişim Vergisi” olarak toplanan 39 Milyar USD Marmara depremlerinin yol açtığı ekonomik yaraları sarmaya yönelik bir kanun metni ile çıkarılmıştır. Ancak bunların bir havuzda toplanıp harcamaların buradan yapılması dolayısıyla bunların sadece depreme yönelik harcamalar olmadığı ifade edilmektedir. Öte yandan bu vergiyle AKP dönemini kapsayan 2003-2022 yılları arasında sadece inşaat maliyetleri ile yapılan hesaplamalar üzerinden 96 m2’lik 1,3 milyon ve 112 m2’lik 1,1 milyon konut yapılabileceğini ortaya koyan çalışmalar var. Nitekim 2010 yılında dönemin Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek’e deprem vergilerinin akıbeti sorulduğunda, duble yollara, demiryollarına, havayollarına ayrıldığını ifade etmişti.
- Türkiye’nin motor gücü olan ve ülkenin GSYH’nın %40’ından fazlasını oluşturan İstanbul için 2018 yılında yapılan bir çalışma, beklenen Marmara Depremi’nin meydana gelmesi durumunda oluşacak doğrudan ekonomik kaybın 120 milyar ABD dolarını bulacağını tahmin etmektedir.
- Şehir, 1. derece deprem bölgesinde yer almakta ve yüksek nüfus yoğunluğu ile eski ve güvensiz yapı stoku, deprem gibi afetler karşısında büyük bir risk oluşturmaktadır. İstanbul’da olası büyük bir depremin, şehre büyük zararlar vereceği tahmin edilmektedir. Bu riskin en temel kaynağı ise kentin yapı stokudur. Dolayısıyla, deprem riskini azaltmanın en önemli adımı, mevcut yapıların niteliklerini iyileştirmekten geçmektedir.

Bununla birlikte TMMOB Kimya Mühendisleri Odası (KMO) İstanbul Şubesi’nin, “İstanbul’da Deprem Sonrası Kimyasallardan Kaynaklanacak Tehlikelere Dair Rapor” başlıklı çalışmada depremin ardından kentte bulunan kimyasal stoğunun yol açabileceği yangın, patlama, kimyasal ve gaz sızıntıları, su baskınları, salgın hastalıklar ve çevre kirliliği gibi olaylar olarak tanımlanabilecek ikincil afetlerin riskleri de analiz edilmiştir. İstanbul’da bir yıl içinde üretilen, taşınan, depolanan ve tüketilen kimyasal miktarının net olarak bilinmediği vurgulanan raporda, bu verinin toplandığı herhangi merkezi bir kurumun bulunmadığı ve bu sebeple riskin tüm boyutlarını anlamak için yapılan çalışmaların ancak ‘tahmini’ düzeyde

olduğu belirtilmiştir. Raporda, İstanbul ve Kocaeli’de depolanan Toluen Di İzosiyanat (TDI) tanklarının depremde hasar görmesi ve açığa çıkması durumunda organlarda kalıcı hasar, nefes almada güçlük ile astım nöbetleri ve cilt tahrişleri gibi sonuçlara yol açabileceği vurgulandı. Tanktan 50 metre mesafeye kadar olan tüm canlıların hayatını kaybedeceği, 80 metreye kadar da aynı riskin söz konusu olabileceği ifade edildi.

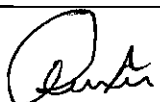
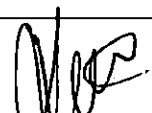
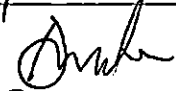
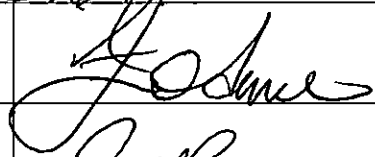
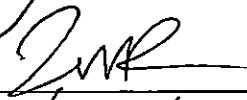
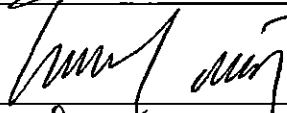
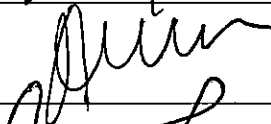
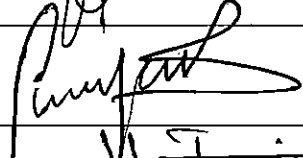
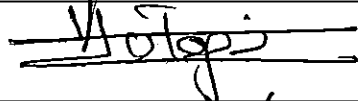
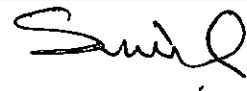
İstanbul Planlama Ajansı(İPA) tarafından hazırlanan “TÜRKİYE’DE DEPREMİN 25 YILI” raporu ve TMMOB Kimya Mühendisleri Odası (KMO) İstanbul Şubesi’nin, “İstanbul’da Deprem Sonrası Kimyasallardan Kaynaklanacak Tehlikelere Dair Rapor” başlıklı raporunda beklenen olası büyük İstanbul depremine ilişkin aşağıdaki çözüm önerileri dikkat çekmektedir.

- Tek yapı ölçeğinde bir Yapı Güçlendirme Yönetmeliğinin çıkartılması, esnek yapı güçlendirmesi modeli gibi farklı teknikleri kapsayan ve güçlendirmeyi teşvik eden yeni bir yönetmeliğin çıkarılması elzem görülmektedir.
- İmar affı ile yapı kayıt belgesi alan yapıların ve tamamı mühendislik desteği alınmadan yapılmış yapılar için belli bir süre sonunda mutlak suretle güçlendirme şartı getirilmeli, güçlendirme kontrolleri yapı denetim kuruluşları tarafından yapılmalıdır.
- Her tür yapının güçlendirilmesine ilişkin alternatif modellerin tarif edilmesi gerekmektedir.
- Yıllardır değişikliğe uğramadan yürürlükte kalan 3194 sayılı İmar Kanununda çağın ve tekniğin güncel ihtiyaçlarına uygun olarak ele alınacak yeni yapısal değişikliklere ihtiyaç duyulmaktadır. İmar planları hazırlanırken kentsel altyapıların ve ulaşım sistemlerinin planlanması birlikte ve eşgüdümlü bir şekilde yürütülmesi önemlidir.
- 3194 sayılı İmar Kanununda Denetim Sistemi yalnızca yapı denetimi özelinde değil; plan ve imar denetimini de kapsayacak şekilde ele alınmalıdır. Denetimsiz yapılaşmaya ceza sistemi getirilmeli ve takibi yapılmalıdır. Bina yapımına ilişkin esaslar ayrı bir yasa konusu olmalıdır.
- Risk Sakınım Planlarının hayata geçirilmesi birinci öncelik olarak değerlendirilmelidir.
- İstanbul başta olmak üzere afet riski olan tüm kentlerde orta ve büyük ölçekli yatırım ve yapılaşmalar için “Kentsel Afet ve Risk Etki Değerlendirmesi” yapılarak buna ilişkin bir yönetmelik düzenlenmelidir.
- İmar Affı ve İmar Barışı Uygulamaları Anayasa’da yer alacak kesin hükümler ile yasaklanmalıdır.
- 6306 sayılı Afet Riskli Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Yasa kapsamında ilan edilen riskli alanlar siyasi kararlardan ziyade bilimsel ve teknik kurallara göre belirlenmelidir.
- Yapı ölçeğinde kentsel dönüşüm uygulamalarının rant odaklı merkezlerden ziyade en riskli alanlardan başlaması zorunlu hale getirilmelidir.
- Kentsel dönüşüm uygulamalarında kredi ve faiz desteği sunulmalı, kira yardımları güncellenerek kiracılara da verilecek şekilde güncel kira ortalaması baz alınarak verilmelidir.
- Rezerv alan ve riskli alan tanımlarının amaç dışı kullanılmasının kesinlikle engellenmesi gerekmekte; kamu arazilerinin imara açılması durumu yalnızca afetlerden

zarar gören bölgelerdeki hak sahiplerine, dezavantajlılara konut alanı yaratmak için kullanılmalıdır.

- Bütünleşik Afet Planlarının afet riskli alanlar için hazırlanması ve uygulaması talep edilmelidir.
- Ulusal Deprem Konseyi yeniden kurulmalıdır. Ek olarak Ulusal Deprem Konseyi İstanbul özelinde ayrıca bütünleşik bir çalışma yürütmesi oldukça önemlidir.
- Afetler ve deprem yaşamsal öneme sahip birincil problemdir. Kentsel risklerin azaltılması, kırılganlıkların giderilmesi için her ölçekteki plan ve uygulamanın bu bilinç ile yeniden ele alınması gerekmektedir.
- Tehlikeli bir kimyasalın üretiminden son ürününe kadar oluşumu aşamalarında meydana gelecek her türlü emisyon, imisyon ve ortaya çıkacak atık miktarlarının tespitinin yanı sıra; doğal afet ve olası kazalarda can ve mal güvenliğini önlemeye önemli katkı sağlayacağı nedeniyle il ve bölge bazında 'Tehlikeli Kimyasal Maddeler Envanteri' çıkartılması gerekmektedir. Kent içindeki kimyasalların envanteri tek bir elde toplanmalı ve kamu ile paylaşılmalı.
- Yerleşim alanlarının içinde kalmış kimyasal üretim, depolama vb. tesislerinin kent dışına taşınmasının gerçekleştirilmesi gerekmekte.
- Kimyasal üreten, depolayan tesislerin sel yataklarından kaldırılması gerekmekte.
- İstanbul İtfaiyesi'nin deniz biriminin bir an önce kurulması gerekmekte.
- İstanbul İtfaiyesi'nin kimyasal madde kazalarına müdahale kapasitesi arttırılmalı.
- Kimyasal madde tanklarının esnek boru bağlantısına sahip olmaları bölgesel bir standart olarak hazırlanmalı.

İstanbul'da beklenen büyük deprem binlerce hatta belki milyonlarca olabilecek can kayıpları ve ülkeyi on yıllar geri götürecek etkiler ortaya çıkaracaktır. Uzmanlar ve ilgili kurumlar tarafından uyarıları yapılan olası büyük İstanbul depremi ile ilgili bugünden eksiklikleri tespit etmek, gerekli önlemleri almak ve çözümler üretebilmek amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve İçtüzüğü'nün 104' üncü ve 105'inci maddeleri gereğince bir Meclis Araştırması açılması gerekmektedir.

1	NEJLA DEMİR	AĞRI	
2	FERİT ŞENYAŞAR	ŞANLIURFA	
3	CEYLAN AKÇA CUPOLO	DİYARBAKIR	
4			
5	KEZBAN KONUKÇU	İSTANBUL	
6	HAKKI SARUHAN OLUÇ	ANTALYA	
7	PERİHAN KOCA	MERSİN	
8	AYTEN KORDU	TUNCELİ	
9	BERİTAN GÜNEŞ ALTIN	MARDİN	
10	ZEYNEP ODUNCU	BATMAN	
11	MEHMET ZEKİ İRMEZ	ŞIRNAK	
12	HEVAL BOZDAĞ	AĞRI	
13	OSMAN CENGİZ ÇANDAR	DİYARBAKIR	
14	SÜMEYYE BOZ	MUŞ	
15	ÖMER FARUK HÜLAKÜ	BİNGÖL	
16	ONUR DÜŞÜNMEZ	HAKKARİ	
17	GEORGE ASLAN	MARDİN	
18	SEMRA ÇAĞLAR GÖKALP	BİTLİS	
19	BURCUGÜL ÇUBUK	İZMİR	
20	CELAL FIRAT	İSTANBUL	